

พระราชพิธีตรุษเมืองนคร

พระราชพิธีตรุษของเมืองนครศรีธรรมราชนั้น นับเนื่องเป็นพิธีดั้งเดิมของไทยประเพณีหนึ่งที่เราได้รับวัฒนธรรมนี้มาจากอินเดีย เช่นเดียวกับ สาท สงกรานต์ และประเพณีอื่นๆ ของไทย ทั้งนี้เพราะเราได้รับเอาศาสนาพราหมณ์และพุทธจากอินเดียเข้ามาสู่ประเทศไทยก่อนศาสนาอื่น ๆ ดังนั้นพิธีกรรมทางศาสนาทั้งสองจึงได้เข้ามาในไทยด้วยนับได้เป็นเวลาช้านานมาแล้ว

ด้วยเหตุที่วัฒนธรรมทางประเพณีเป็นมรดกของมนุษยชาติ จึงย่อมมีการถ่ายทอดหรือสืบทอดจากคนในสังคมหนึ่งไปยังอีกคนกลุ่มหนึ่ง และจากคนในชั้นอายุหนึ่งไปยังอีกชั้นอายุหนึ่งได้ ในช่วงเวลาของการสืบทอดนี้ย่อมเกิดการเปลี่ยนแปลงในเรื่องรายละเอียดของพิธีกรรมในแต่ละประเพณีได้เสมอ

ตรุษ เป็นภาษาทมิฬ แปลตามรูปศัพท์มีความหมายในภาษาไทยว่า “ตัด” หรือ “ขาด” คือ หมายถึง ตัดปีเก่าที่ล่วงมาแล้วนั้นให้ขาดไปขาดจากปีเก่า หรือวันสิ้นปีผ่านไปแล้ว^๑

ตรุษ หมายถึง เทศกาลหนึ่งในการสิ้นปี ซึ่งกำหนดตามจันทรคติ ตรงกับวันแรม ๑๕ ค่ำ เดือนสี่^๒

ตรุษ หมายถึง นักขัตฤกษ์เมื่อเวลาสิ้นปี^๓

ตรุษ เป็นประเพณีของชนกลุ่มหนึ่งที่ได้จัดกระทำขึ้นเพื่อแสดงความยินดีที่พวกตนได้มีชีวิตผ่านพ้นอุปสรรคและอุปัทวันตรายต่างๆ มาด้วยความสวัสดิในรอบปีหนึ่งๆ ถ้าจะเรียกว่า “พิธีส่งปีเก่า” ก็คงจะไม่ผิดนัก เมื่อถึงวันนี้ปวงชนได้จัดขึ้นเป็นพิธีการ เพื่อทำบุญทางศาสนาและขับไล่เสนียดจัญไรที่มีอยู่ให้ไปกับปีเก่าที่จะผ่านพ้นไปด้วย ตลอดทั้งมีการเฉลิมฉลองเพื่อความรื่นเริงบันเทิงใจกันอย่างสนุกสนาน

^๑ อุดินทร์ วิริยะนุระ. ประเพณีไทย. หน้า ๖๐๑.

^๒ พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕๕. หน้า ๑๒๕.

^๓ เปลื้อง ฌ นคร. พจนานุกรม ฉบับทันสมัย. หน้า ๑๖๖.

พิชิตรุษ เดิมเป็นพิธีกรรมของพวกอินเดีย ฝ่ายใต้ เมื่อครั้งพวกทมิฬเข้ามาครอบครองลังกาจึงได้อเอา “พิชิตรุษ” ตามลัทธิศาสนาของตนเข้ามาเผยแพร่ จนเป็นประเพณีของพวกชาวลังกาไปด้วย จึงเป็นเหตุให้พิธีกรรมดังกล่าวเกิดขึ้นในลังกาทวีปมาตั้งแต่ในครั้งนั้น ต่อมาเมื่อชาวลังกาที่นับถือพุทธศาสนาเป็นใหญ่ในลังกาก็ได้คิดเปลี่ยนแปลงแก้ไข “พิชิตรุษ” ให้มาเป็นพิธีตามคติทางพุทธศาสนา คือ เมื่อถึงวันตรุษของปีหนึ่งๆ ได้เวียนมาบรรจบ ชาวลังกาที่นับถือศาสนาพุทธได้นิมนต์พระภิกษุสงฆ์มาเจริญพุทธมนต์ถึง ๓ วัน คือ ในวันแรม ๑๕ ค่ำ ๑๕ ค่ำ เดือนสี่ และขึ้น ๑ ค่ำ เดือนห้า เพื่อเป็นสิริมงคลแก่บ้านเมืองที่พวกตนได้อาศัยอยู่ และเพื่อให้พวกตนประสบ โชคชัยอยู่เย็นเป็นสุข คำสวดของพระภิกษุสงฆ์เนื่องในพิธีนี้ล้วนเป็นภาษาลังกา (ภาษาสิงหล) ทั้งสิ้น

ไทยเราได้นำเอาตำราตรุษที่ชาวลังกาแก้ไขแล้วนั้นมาทำตามอย่าง พิชิตรุษจึงได้มีขึ้นในเมืองไทยด้วยเหตุดังกล่าว สมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชทรงวินิจฉัยว่า “อาจมีพระภิกษุสงฆ์ของไทยไปได้ความรู้ันั้นและเอาตำราพิชิตรุษมา

จากลังกา ทั้งนี้เพราะมีเรื่องพงศาวดารประกอบเป็นหลักฐาน”

พิชิตรุษ อันเป็นประเพณีประจำเดือนสี่นั้น เชื่อกันว่าเมืองนครศรีธรรมราชเป็นแห่งแรกที่ได้รับประเพณีนี้มาจากลังกา ดังที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงกล่าวในหนังสือพระราชพิธีสิบสองเดือนว่า “...เพราะพิธีนี้มาทางฝ่ายทิศตะวันตกข้างใต้ จึงไม่แผ่ขึ้นไปถึงหัวเมืองลาวข้างฝ่ายเหนือเหมือนลัทธิพิธีอื่นๆ และการที่รับพิธีมาทำนั้น คงจะเป็นเมืองนครศรีธรรมราชได้รับมาก่อน ด้วยเมืองนครศรีธรรมราชปรากฏแน่ชัดว่าเป็นเมืองประเทศราชใหญ่มาช้านาน มีหลักฐานที่ควรจะอ้างอิงหลายแห่ง เช่น จารึกที่ฐานพระในวัดพระมหาธาตุ เป็นต้น คงจะเป็นใหญ่มาก่อนตั้งกรุงศรีอยุธยาโบราณ แต่ที่กรุงจะไปปรับต่อมาอีกเมื่อใดคร่าวๆ ได้ไม่มีความปรากฏ เชื้อสายของพิธีกรรมในเมืองนครศรีธรรมราชก็ยังมีติดต่อมาจนถึงปัจจุบันนี้ เมื่อข้าพเจ้าไปเมืองนครศรีธรรมราชคราวนี้ก็ลองให้พระสงฆ์ที่วัดหน้าพระลานสวดภาณวารและภาณยักษ์ ทำนองภาณวารมีเสียงเม็ดทรายทำนองครุฑระมากขึ้นกว่าทำนองภาณวารในกรุงเทพนี้มาก...”

พิธีตรุษของเมืองนครศรีธรรมราชนั้น เมื่อราชธานีไปรับแล้วก็เรียกเสียใหม่ว่า “พระราชพิธีลัมพิจรณินท์” ซึ่งแปลว่า พิธีการทำบุญสิ้นปี อันนับเนื่องเป็นพิธีหลวงพิธีหนึ่งมาตั้งแต่กรุงสุโขทัยเป็นราชธานี และมีต่อมากระทั่งถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์

นครศรีธรรมราชคงจะได้รับวัฒนธรรมทางประเพณีดังกล่าวมาจากลังกาดั้งแต่ยุคที่ยังเป็นแคว้นอิสระอยู่ เพราะได้มีหลักฐานการทำพิธีขับไล่ไข้ห่าที่ระบาคจนทำให้ผู้คนล้มตายมากในสมัยหนึ่ง ชาวบ้านเรียกว่า “พิธีไล่แม่มด” ราชธานีรับไปเรียกว่า “พิธีอาพาธพินาศ” ต้นตอของพิธีดังกล่าวคือพิธีตรุษนั่นเอง เพราะมีพิธีกรรมบางอย่างได้แตกแขนงไปจากพิธีตรุษ นับตั้งแต่ให้พระภิกษุสงฆ์สวดอาถรรพ์และยิงปืนใหญ่ในระหว่างพระสวด เพื่อขับไล่ภูติผี อมนุษย์ และเทวดาที่มีมิถิลาทิวให้หน่วยหนีไปจากบ้านเมืองเป็นต้น จะผิดแผกแตกต่างกันในรายละเอียดบางประการเท่านั้น

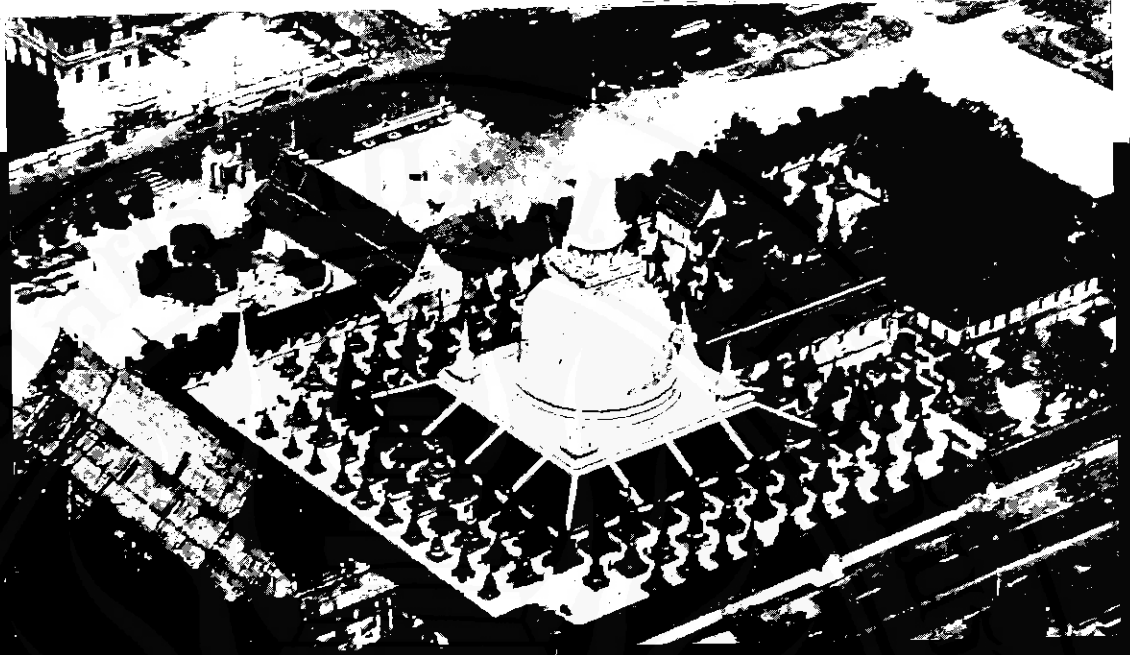
ข้อความต่อไปนี้เป็นพระราชพิธีตรุษของเมืองนครศรีธรรมราชในยุคที่เคยเป็นประเทศราชในสมัยกรุงธนบุรี โดยมีพระเจ้าขัติยราชนิคมสมมติมหาสุวรรค์เป็นเจ้าประเทศราช ดังที่พระราชอาณาเขตลังกาแก้ว ลังกาชาติ ลังกาเดิม และลังการาม ได้รวบรวมและเรียบเรียงขึ้นตามพระราชประสงค์ของพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก โดยได้ส่งไปถึงครุปลัดผู้เป็นฐานานุกรมของสมเด็จพระสังฆราช (สี) แห่งวัดบางหัวใหญ่

“ สมเด็จพระสังฆราช(สี) ผู้นี้แต่ก่อนเป็นพระเถระผู้ใหญ่ในสมัยกรุงศรีอยุธยา เมื่อกรุงศรีอยุธยาแตกในปี พ.ศ. ๒๓๑๐ ได้ลงมาพำนักอยู่ที่นครศรีธรรมราช ได้สร้างวัดขึ้นวัดหนึ่งและจำพรรษาอยู่ที่วัดนั้น ชาวบ้านเรียกว่า “วัดป่าตอ” ปัจจุบันเป็นวัดร้างมีพระประธานองค์ใหญ่

เพื่อสมเด็จพระสังฆราชจะได้นำขึ้นกราบบังคมทูลแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวให้ทรงทราบตามพระราชประสงค์ ดังความต่อไปนี้

(คัดมาจากหนังสือเรื่อง ประกาศพระราชพิธี เล่ม ๑ สำหรับพระราชพิธีประจำปีโดยพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระสมมตอมรพันธ์ฯ เป็นผู้ทรงรวบรวมและเรียบเรียงขึ้น ข้าราชการกรมราชเลขาธุการ ให้พิมพ์ขึ้นเป็นครั้งแรกเพื่อสนองพระคุณในงานพระศพ กรมพระสมมตอมรพันธ์ ปีมะโรงอัฐศก พ.ศ. ๒๔๕๕ พิมพ์ที่โรงพิมพ์ไทยข้างสะพานยศเส จากหน้า ๒๑๑-๒๒๕)

สมัยอยุธยาประดิษฐานอยู่จนบัดนี้ วัดนี้ตั้งอยู่ในหมู่ที่ ๕ ตำบลท้ายสำเภา อำเภอพระพรหม ในปัจจุบัน ต่อมาเมื่อสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีเสด็จลงมาปราบก๊กเจ้านครฯ พระองค์ได้นิมนต์พระเถระองค์นี้ไปเป็นสมเด็จพระสังฆราชที่กรุงธนบุรี สถิตอยู่ ณ วัดบางหัวใหญ่ และในปี พ.ศ. ๒๓๑๒ ได้ทรงยกวัดบางหัวใหญ่ขึ้นเป็นอารามหลวง และโปรดเกล้าฯ ให้อัญเชิญพระไตรปิฎกไปจากเมืองนครศรีธรรมราช เพื่อให้สมเด็จพระสังฆราชและพระเถระานุเถระสังคายนานเสร็จสมบูรณ์ตามพระราชประสงค์ที่วัดนี้ ครั้นถึงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกโปรดเกล้าฯ ให้นิมนต์พระอาจารย์สี ซึ่งถูกถอดถอนสมณฐานันดรศักดิ์โดยสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี ในปี ๒๓๒๓ ให้มาอยู่ที่วัดบางหัวใหญ่ตามเดิม และให้คงสมณฐานันดรศักดิ์เป็นสมเด็จพระสังฆราชคังเก่า และในสมัยนั้นได้มีการขุดพบพระขังโบราณที่วัดนี้ เป็นพระขังที่มีเสียงดี เพราะเหตุที่ขุดได้ระฆังนี้จึงได้ชื่อตามที่ประชาชนเรียกว่า “วัดระฆัง” มาจนบัดนี้ วัดระฆังโฆสิตารามมีเจ้าอาวาสหลายรูปนับแต่สมเด็จพระสังฆราช(สี) เป็นปฐมสังฆราชแห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ซึ่งได้เป็นเจ้าอาวาสองค์แรกของวัดนี้.

พระราชพิชัยตรุศ เมืองลคร

ข้าพเจ้าพระสังฆราชาคณะลังกาแก้ว แลราชาคณะลังกาชาติ ราชาคณะลังกาเดิม มหาจุฬวาทิคณะลังการาม เมืองนครศรีธรรมราชขอบอกปฏิบัติมายังท่านพระครูปลัดคอนันตปิฎกสงฆ์ปริณายก ดิหลกกะโลกาจารย์ญาณมุนีศรีวิสุทธิอุดมบรมบพิตร สถิตย์ณวัดบางหว้าใหญ่พระอารามหลวง ขอให้นำกราบทูลแด่สมเด็จพระพุทธองค์เจ้าให้ทราบ ด้วยเงินหนึ่งนายเรือ ถือตราลิขิตมาถึงข้าพเจ้าคณะลังกาแก้ว คณะลังกาชาติในลักษณะนั้นว่าสมเด็จพระพุทธองค์มีพระประสงค์ด้วยตำราพระราชพิชัยตรุศสำหรับเมืองนครศรีธรรมราช แต่ก่อนนั้นหายเสียแล้ว แต่ข้าพเจ้าคณะลังกาแก้ว ได้ทำการพิชัยสืบมาจำได้เป็นมั่นคง ว่าถ้าเป็นผู้สร้างเมืองนั้นปลูกโรงพิธีกลางเมือง ถ้าเป็นผู้ครองเมืองเปนเจ้า ตั้งพิธีท้องพระโรง ครั้นถึงกำหนดเดือน ๕ แรม ๘ ค่ำ ออกขุนเสวกามาตย์ ณ กรมวังเบิกเอาค่ายคืบหนัก ๑ ชั่ง ๑๐ ตำลึง ๒ ชั่งไทย ไปส่งคณะกาแก้ว ๒ ชั่ง ให้ชั่งชันสุดดู ถูกตามตำราแล้วให้รับไว้ จึงให้ทำมงคลจักร กรมการผู้ใหญ่ผู้น้อย วันละ ๒๐๐ ทั้ง ๓ วัน เปนมงคลจักร ๖๐๐ พระยาอุไทยตันทำมงคลช้อน ถวายฝายน้ำฝายใน ถ้วนทั้ง ๓ วัน จึงคณะกาแก้วทำมงคลสูตรสำหรับจะชักในโรงพิธีแลชักกับกาเพื่อวงรอบพระราชวัง ครั้นถึงวันแรม ๕ ค่ำ เข้าคณะกาแก้วปลัดครอง วินัยธรคู่สวดพร้อมกัน ฟันเทียนไชยขาว ๓ สอกคืบ ใส้เทียนไชยดำ ๑๐๘ เส้น ดิแล้วฟันกลมแล้วตั้งไว้ที่ควร ครั้นถึงเดือน ๔ แรม ๑๑ ค่ำ นิมนต์พระพุทธรูปหิงค์สำหรับเมืองมาตั้ง ณ โรงพิธี แลชีพ่อพราหมณ์พนักงานตั้งกุณฑ์พิธีหลังเตียงพระสงฆ์นั่งสวดวงม่านรอบทำการ ตามตำราไสยศาสตร์ชำระล่องพระบาทเจ้าแผ่นดิน

ให้สิ้นมลทินอุปัทพทั้งปวง วันแรม ๑๑ ค่ำนั้น เพล่าบายแล้ว ๓ โมง ตำรวจใหญ่เอาคานหามแลเครื่องแห่ฆ้องกลองไปปรับน้ำปากนาคราช ซึ่งหัวเมืองเอามาเตรียมไว้ ณ ประตูท่าชี แห่มาถึงโรงพิธีแล้ว บัณฑิตยี่ไปปรับเทียนไชย แลหนังสือสวดนครบาล ตั้งแห่ฆ้องกลองเดินประสานมือ เปนคู่ๆ พระกรดเจ้าแผ่นดินกินเทียนไชย ราชอาณาจักรแก้วนำพระสงฆ์ในขณะนั้นไปด้วยเทียนไชยมิได้คลาดไกลไปได้ ในวันนี้กรมผู้ใหญ่น้อยนุ่งผ้าสองปีกลายฉนวนเสื้อเข้าเฝ้าพร้อมกันสิ้นทั้งนั้น มิให้ขาดได้ให้ตรวจตรากันให้พร้อม ครั้นราชบัณฑิตยี่รับเทียนไชยนั่งใกล้กระโจมเทียนแล้วท่านเจ้าแผ่นดินทรงภูษาขาวนุ่งผ้า จึงตรัสว่าผู้เป็นเจ้าเอาเทียนไชยเข้ากระโจมเถิด จึงชาวพนักงานประโคนพิณพาทย์ฆ้องไชยแตรสังข์ขึ้นพร้อมกันแล้ว จึงคณะกาแก้วเอาเทียนเข้ากระโจม ให้บัณฑิตยี่พนักงานผูกไว้ดีแล้ว จึงคณะกาแก้วเรียกพระครูปลัด พระครูรอง พระวินัยธร ให้ผูกมณฑลที่ฐานพระพุทธศรีหิงค์เวียนไปเบื้องขวา ๓ รอบ ให้ผูกเบื้องบนเพดาน ๓ รอบแล้ว ให้ชักมณฑลทับกันเป็นเส้นเดียว พันกันแล้วชักมาที่วอกระโจมเทียนเนื่องไปผูกกับเตียงหนังสือที่สวดแล้ว ชักมณฑลสูตรขวาไปสุดผนังพระสงฆ์สวดฝ่ายขวาแล้วม้วนตั้งไว้ที่ควร แล้วชักมณฑลทบเหมือนตั้งฝ่ายขวาไปสุดผนัง พระสงฆ์สวดฝ่ายซ้ายแล้วม้วนไว้ดังก่อน แล้วชักมณฑลเจ้าแผ่นดินยาวแต่สมควรผูกมณฑลจักรไว้วันหนึ่งสำหรับจะทรงฟังสวดแล้วม้วนไว้ในที่ควรแล้ว แล้ววงมณฑลรอบหม้อน้ำ ๑๒ หม้อ เทียน ๑๒ เล่ม แลกลุ่มคา แลเครื่องสรรพสาตราวุธ แลของวิเศษทั้งปวง อันตั้งไว้ข้างเตียงพระพุทธศรีหิงค์ เพื่อจะให้จำเริญชักมณฑลเวียนไปให้ถ้วน ๓ รอบ แล้วแลพื้นเสาตั้งขึ้นเวียนไปอุดร จึงคณะกาแก้วชักพระสงฆ์ทั้งนั้นสวดว่า ปฏิธานโคปปัญญาฯ ๑๗๙ ปริตตันตีมีภณามเทฯ ๑๗๙ สัพพะพุทธานุสสึปิเตตธาฯ ๑๗๙ มิ สัพพะโสฯ ๑๗๙ สวดแต่สัพพะพุทธานุสสึปิเตตธาฯ เข้าไปกว่าจะชักเงื่อนมณฑลประสมถึงกันแล้วจึงหยุด แล้วราชอาณาจักรแก้วกับพระสงฆ์ทั้งนั้นกลับมาวัด

ครั้นแรม ๑๒ ค่ำ เพล่าจะใกล้รุ่งเสนากรมการนุ่งสองปีกขาวแลราชอาณาจักรทั้ง ๔ แลพระสงฆ์ในขณะทั้งปวงพร้อมด้วยเจ้าแผ่นดินฯ ถือเทียนชนวนเข้าไปนั่งใกล้กระโจมด้วยจะจุดเทียนไชยแต่ย่ำรุ่งแล้วยังมิเห็นดวงอาทิตย์ก่อน จึงคณะกาแก้วยืนอยู่ใกล้กระโจมเทียน จึงให้เจ้าพนักงานประโคนพิณพาทย์ฆ้องกลองไชยแตรสังข์พร้อมกัน แล้วคณะกาแก้วจึงเตือนให้เจ้าแผ่นดินบริกำพระคาถาดังนี้ฯ พุทโธสัพพะปัญญตาญาโณธัมโมโลกุตตโรนว สโฆมัคคผลัญญูโธ อิจเจตฺ รตนัตตยฺ เอเตสอานุภาเวน อันตรายวินัสสติฯ นี้ไปกว่าจะจุดเทียนไชยติด คณะกาแก้วก็ว่าไปด้วย ครั้นเทียนไชยติดแล้วมานั่งที่ แลสังฆการีอาราธนาทรงศีล ๕ ประการแล้วคณะกาแก้วถวายพรพระ ครั้นจบแล้วพราหมณ์เอาใบโพธิ์ ๑ ใบเค็ว ๑ ใบกะเหวยนกง ๑ ใบม่วง ๑ ใบเงิน ๑ ใบทอง ๑ หญ้าพานงู ๑ ใบคา ๑ เรียกชื่อว่าสัมฤทธิ์ ใส่พานให้ชาววังเข้าไปถวาย แลเจ้าเมืองจบพระหัตถ์ ตั้ง

อธิษฐานว่าขอให้ร้ายภัยอันตรายทั้งปวง แล้วชาววังให้แก่พราหมณ์เอาไปบูชา
 กุณฑ์ แล้วพราหมณ์จึงถวายน้ำสังข์ทั้ง ๓ เพลาเข้าเหมือนกัน แลราชาคณะกาแก้ว
 กลับไปวัด ไว้แต่ปลัดองค์หนึ่งให้กำกับพระสงฆ์ ๔ องค์ สวดภาณวารไปเท่าถึง
 เกษาโลมาจบ หยุดฉันจึงหันเข้าแล้วจึงสวดไปเล่าทำเพลาทิ้งจบไปถึง เยสัดัด
 สารา (ล) อับปีเมย์เขตติ, จบแล้วกลับมาวัด จึงคู่สวดคณะกาชาติ ถิ่นเพน แล้วสวด
 แต่ต้นไปเท่าถึงเพลาย่ำแล้ว พอได้ ๔ โมงจึงราชาคณะทั้ง ๔ แลพระสงฆ์คู่สวด
 ทั้งจตุสดมภ์กรมการพร้อมด้วยเจ้าแผ่นดินๆ ถวายนมัสการแล้ว จึงทรงจุดเทียน
 บูชา แล้วจึงให้จุดหม้อน้ำทั้ง ๑๒ เถม ราชาคณะกาแก้วยื่นมงคลจักร์ซึ่งผูกมงคล
 สูตรให้เจ้าแผ่นดินสรวมพระเกล้า แล้วส่งมงคลสูตรอันมีว่าไว้ทั้งซ้ายขวา ให้พระ
 สงฆ์ชักไป สูดพนักพระสงฆ์ สวดซ้ายขวา จึงส่งฆาริอาราธนาธิบดี ๕ แล้ว
 คณะกาแก้วตั้งตำนานสวดสูตรปริตไปลงจบเมื่อถึงนั้นก็ขัตติย์กัฏฐา ฯลฯ เดลู่
 ปีที่ทเวติ,สามที, จบแล้วหยุด ราชาคณะกาแก้วรดน้ำพุทธมนต์ในมงคลจักร์ ส่ง
 มงคลย่นให้พระอุไทยทันถวาย แล้วชาววังเอามงคลจักร์แจกเสนาบดีผู้ใหญ่ผู้น้อย
 ราชาคณะแลพระสงฆ์กลับมาวัด

ครั้นรุ่งขึ้นเข้าเป็น เดือน ๔ แรม ๑๓ ค่ำ คณะกาแก้วเข้าไปโรงพิธีกับ
 ด้วยพระครูปลัด พระครูรอง พระครูวินัยธร แต่เข้าอีกเล่าชักมงคลแล้วถวายศีล ๕
 แล้วสวดถวายพรพระจบแล้วกลับมามายังอารามยังแต่คู่สวด ๆ แต่ต้นไปถึง เกษาโลมา
 ฯลฯ มัดกลุ่กันดี, แล้วลงฉันจึงหันเข้าแล้ว ๆ ขึ้นสวดต่อไปเท่าถึงเที่ยงจบกลับวัด
 จึงคู่พระสวดคณะกาชาติฉันเพลแล้ว ขึ้นสวดแต่ต้นไปถึงเพลาย่ำ ๔ โมงพอจบ
 ถึง อับปีเมย์เขตติ, จึงราชาคณะกาแก้ว ราชาคณะกาชาติ ราชาคณะกาเดิม ราชา
 คณะการาม แล้วพวกพระสงฆ์ทั้งปวงแลกรมการทั้งปวง พร้อมด้วยเจ้าแผ่นดินๆ
 ทรงศีล ๕ ราชาคณะกาชาติให้ศีลแล้ว ตั้งตำนานสวดพระปริตไปจนจบ ราชา
 คณะกาแก้วรดน้ำพระพุทธมนต์ในมามงคลทั้งปวง แลแจกไปตั้งวันหลังแล้วกลับ
 มายังอาราม คู่สวดคณะกาเดิมสวดแต่เพลาคำนั้นไปเท่าถึงเที่ยงคืนจบ คู่สวดคณะ
 การามสวดแต่เที่ยงคืนนั้นไปเท่าถึงรุ่งจึงจบ ครั้นรุ่งเข้าเดือน ๔ แรม ๑๔ ค่ำ
 ราชาคณะกาแก้ว รองปลัด พระวินัยธร พร้อมกัน ณ โรงพิธี สังฆการีประเคน
 เกลัซของหนึ่ง เทียนเล่มหนึ่งคิดปัจจัย ๓ สลึง คณะกาแก้วทรงไตรยครบแล้วถือ
 เอาของกับมงคลสูตรขวา บ่ายหน้าต่อพระพุทธรูปหิงค์ แล้วอุปประกาศเทวดาเป็น
 คำสำคัญว่าเทวดาอันอยู่ในเมืองขึ้นซ้ายขวาทั้งปวงนั้นชวนกันมาเพื่อเพลาคำนีให้
 ได้ จะจับฝ้ายกัมมิจลาทริให้หนีออกไปนอกจักรวาล เทวดาอย่าลืมนะ แล้วว่าพระ
 คาถาสังสฤตยดังนี้ว่า นะโม ๓ ที แล้วจึงว่าบาฬีดังนี้ๆ อวตุทุลลัสส์วัก็พ
 ลุณเณเพเทยัย พระหัสส์ปดิน์ทิวัสส์กัมมิโพชาทีปีปตี สิริเสยยนครังคนเคนัน นคร
 ศรีธัมมราชมหานคร อาสนัยเยณ्हี อปีคัมกัมมิโพชาทีปีปตี พระครูเทวารามุนีศรีสัม
 ราชสวามี รตนพัยัตต์อิตต์ถาฏี ราชังคนกาลลัมณัณฑาเลยัชัตต์ร์ พระโทธาตวรุณเณ

วังเสด็จวัดถ้ำมหาสังฆาวังเสด็จตราวิสุ ลวियาราตรีเขมพ์โณสัมมหรณัตต์เค็ย
 ลังกาทีเป็ยัตตราญจริย ทุมกรนครเข็ยยาถิย ติลสามัมบุริสรากคกลางคปางคิต
 รากรัตต์ติ ริริสสปุโกริพพรารชานีย วัที่รุงคจนนกรสายันนกรกลันดานินุคัต นคร
 คริธัมมราชฆมหานกร วิหารพัพุดดูวเทเวียมหาราช ทุรวินันคัมมุนัตตมันนัตคเค
 สลายปิวิรวเทเวีย ทุที่ธสนัรสปัพสัมกเทเวีย นุคัตอุปเปวเนทีเทเวีย นุคัต นวเหยเย
 รัตตเต นมังกคสุตราทีวันัน อสุปีนีสสัมมหาสังฆาวังเสด็จ อภิมนัตตรโท อภิ
 มัตตครยิ (สามที) มหาสังฆาวังเสด็จกักรทายเห วรินธสังฆานคยิหิย นุหุคัตลาวีย
 ยุคัตเตยติ.

อันนี้เป่าเทวดาแต่เช้า ครั้นเป่าเทวดาดังนี้แล้วมานั่งที่ถวายนวมงคลแล้วให้
 สีล ๕ สวดถวายพรพระแล้วกลับมาวัด ยิ่งแต่คู่สวด ครั้นเพลabay ๔ โมง ราช
 คณะแลพระสงฆ์ไปพร้อมกันทั้ง ๔ คณะๆ กาเดิมให้สีล ๕ แล้ว ตั้งตำนานสวด
 พระปริตจบแล้ว ถวายน้ำอัฐบาลแก่พระสงฆ์เพลabay แลเลี้ยงอาหารพระสงฆ์คู่
 สวดเช้าเพนทั้ง ๓ วัน ตกพนักงานเจ้าเมืองแลตำรวจปลุกศาล ๕ ขึ้นหน้าโรงพระ
 พิธิ ผ้าขาววงศาลผืนหนึ่ง ครอบด้วยรูปเทียนเข้าหนมเครื่องมัจฉมังฆาสุราสำหรับ
 บูชาเทวดา เตรียมไว้ฝ่ายจตุสมภักเมือง วัง, คลัง, นา, รับเทวดากรมละคนจัดเด็ก
 อายุ ๑๑ ปี ๑๒ ปี ฆุ่นผ้าขาวใส่เกล้าพอกทรงสร้อยสังวาลด้วยด้ายแดงด้ายขาว
 เอาเพศประคุดคังเทวดา ๔ คนเตรียมไว้ นางผีมคคนทรงอยู่แก่หัวเมืองซ้ายขวา ๔
 คน ด้ายคนละเข็ดน้ำมันขวดหนึ่ง เหล้าขวดหนึ่ง เข้าสาร ๓ คนาน หมากพดู
 เครื่องกิน เงินคนละ ๒ สลึง เบ็ย ๓๓๓ เบ็ย ใส่กระทายให้แก่ผีมคคนทรง
 เตรียมไว้ ราชบัณฑิตย์เอาใบตาลแต่ ๒ กลีบ ๓ กลีบ เขียนกระบองเพ็ชญ์ด้วย
 ดินสอดำทั้ง ๓ วันเตรียมไว้จึงมากเขียนดังนี้

ศัพท์เพทวาปีสาเจว อาพวกาทโยปิง ชัคคัลลิตตตี ทิสฺวาสัพเพยักขา
 ปลายันตี ฯ ราชบัณฑิตย์ทำทรงสามชายด้วยกระดาดขาวยาวศอกหนึ่ง คันยาวสาม
 ศอกก็บ เขียนรชนั้นว่า ท้าวจรูญด้านบูรพา ๑, ท้าววิรุพหกด้านทักษิณ ๒,
 ท้าววิรุปักข์ด้านปัจฉิม ๓, ท้าวภูณนุราชด้านอุดร ๔, ทั้ง ๔ เตรียมไว้

ครั้นย่ำค่ำแล้วคู่สวดคณะกาเดิมสวดแต่ต้นไปจนถึงรัชชคัปริตแล้วลงเสียด
 คู่สวดคณะการามขึ้นสวดไปจนถึงอิสสิคิลิตต, ไปหยุดลงอั้งไปเมย์ยติ, ครั้นถึงมัช
 ฌิมยามบัณฑิตยแลกรมมนครนำเด็ก ๔ คนอันแต่งไว้ต่างทวดคาเข้าไปสถานพระ
 เสือเมืองปักธง ๔ อันซึ่งแต่งไว้นั้นเรียกคั้นเงาะพระเสื่อเมือง แลบุชามัจฉมังษา
 รูปเทียนเข้าตอกดอกไม้แล้วให้เด็ก ๔ คนนั้นเข้าไปหีบเอาชงคนละอัน เด็กคน
 ไตได้เลข ๑. ให้เดินก่อน ได้เลข ๒, เลข ๓, เลข ๔. เป็นอันดับให้เดินเรียงกัน
 เทียน ๔ เล่มปิดคั้นชงระวังเพลิงเทียนกับชายชงอย่าให้เป็นอันตรายได้ ให้กรม
 พระนกรบาลแห่นำเข้ามาให้ยืนข้างศาลตามทิศ สมมุติเทวดานั่งเรียงกัน พระ
 วินัยชรออกมาให้ศีล ๕ แก่เทวดา แลจตุสดมภ์รับศีลแทนเทวดาแล้วนกรบาลถาม
 ผิมคว่า ปีนี้เจ้าเมืองกรมการราชทานบ้านเมืองจะเป็นประการใด แม้มค้ให้การต่าง
 เทวดาสำเร็จแล้ว จึงบัณฑิตยเชิญเทวดาทิศปรถิว (บางฉบับเป็นปริถิว) แลพระภุม
 ด้วยคาถา เชิญพระภุมแลเชิญปรถิว ให้มารับเอาเครื่องบูชา ณ ศาลแล้วบัณฑิตยนำ
 เทวดาขึ้นโรงพิธีนั่งของๆ ประนมมือเงาะเจ้าคณะกาแก้วให้เทวดานั่งเบื่องหลัง
 บัณฑิตย แล้วเรียกผ้าขาวตรา ๑ ยาว ๔๐ ศอก (บางฉบับว่า ๔ ศอก) เงิน ๒
 บาททอดชายผ้ากับหมากพลูของหนึ่ง ๒๐ คำ ให้คณะกาแก้วยืนบนผ้าขาวอันแต่ง
 ไว้ , บ่ายหน้าต่อบัณฑิตยๆ ได้รับพระราชทานผ้าขาวคู่หนึ่ง เงิน ๒ บาท ขาน
 ต่างเทวดา คณะกาแก้วปราไสยเทวดาว่า โจนโตเทวดลัมา, อูกรเทพยนิกรคนธรรมพ
 ทั้งหลายอันมาในมณฑลการสถานที่นี่ เป็นอาทิตย์ฤท้าวทศรราชบพิตรอันสฤติย
 อยู่ในบูรพทิศ หนึ่งฤท้าววิรุพหกบพิตรอันสฤติยอยู่ในทักษิณทิศ หนึ่งฤท้าว
 วิรุปักข์บพิตรอันสฤติยอยู่ในปัจฉิมทิศ หนึ่งฤท้าวภูณนุราชบพิตรอันสฤติยอยู่ใน
 ทิศอุดรทิศ แลสมเด็จบพิตรท่านทั้ง ๔ มาสถานที่นี่ แล้วยังได้รับเอาศีลสมเด็จ
 พระสรรเพชญ์พุทธเจ้าอัญชื้อบัญจางคิกแลอัญจางคิกศีลแล้วแลฤท้าว จึงบัณฑิตยรับว่า
 อุกาส ข้าพระพุทธเจ้าท่านท้าวทั้ง ๔ มาสู่สถานที่นี่แล้ว ได้รับเอาศีลพระพุทธเจ้า
 อันมีองค์ ๕ องค์ ๘ ประการแล้ว แลคณะกาแก้วว่า ผิว่าบพิตรท่านท้าวทั้ง ๔
 มารับเอาศีลพระพุทธเจ้าแล้วไซร้จึงบพิตรทั้ง ๔ มาตั้งโสทรประสาททั้งสองมา
 รองรับเอาศพระธรรมแห่งเราผู้จะบรรเทาทุกข์สัตว์อุปะทวะวิวาทาการ ให้จำเริญ
 อายุวิณสุขพละยีนโยคนิร โสภนินันตรายหายจากทุกข์ สุขจะศิริสวัสดิจงบังเกิดมีแก่
 ท่านทั้งหลายจงทุกประการ อนึ่งโสคพิเทพดาหมู่ใดแลถือสัมมาทิสฺสโดยพุทธ
 โอวาท แลเทพดาผู้มีอำนาจนั้นจงตั้งโสทรประสาททั้งสองมารองรับเอาศพระธรรม
 อันชื่อธรรมจักรแลพระมหาสมยสุตรในราตรีภาคนี้แล้ว แลจงมาพิทักษ์รักษา

มหาราชอันมีนามประกาศประกาศสิทธิ์ สมเด็จพระบรมบพิตรพระเจ้าอภัยราชนิคม
 สมมุติมหัยสวรรค์ ผ่านขันธเสมาพระนครศรีธรรมราช แลราชมเหสี แลราชบุตร
 บุตรีมขมนตรีราษฎร แลประชาราษฎรทั้งปวง ให้สลดลดอภัยจากโรคาพยาธิ
 อุบาทว์ทั้งจัญไร โภยทุกข์ทุกสิ่งแล้ว จงมาบริรักษาน้ำให้จำเริญอายุวัฒนคุณะพระอิน
 โยค แล้วจงรักษาซึ่งอุปโลกกฤช่างม้าข้าทาสหญิงชายเงินทองหลายอินพรัตน์
 อย่าให้มีอุปัทวะสักประการ อนึ่งโศคกฤท้าววิสาลาหก จงให้ฝนตกชอบระบอบ
 การนิรารณะโรค อีปีทวะโสทรสร้อยฝูงสัตว์อันมิควรทุกสิ่งนั้นมิเทพยดาหมู่ได้อัน
 ดือมิจลาทิวินอกพุทธโอวาทบมิอาจที่จะรักษามหาราชอันมีนามประกาศประกาศ
 สิทธิ สมเด็จพระบพิตรพระเจ้าอภัยราชนิคมสมมุติมหัยสวรรค์ ผ่านขันธเสมา
 พระนครศรีธรรมราชแลราชอรรคมเหสี แลราชบุตรบุตรีมขมนตรีกีวราช แล
 ประชากรทั้งหลายมิได้ไชร์ เทพยดาหมู่นั้นจงเร่งฟอกฟีกเหล็กออกไปอยู่ชั้นนอก
 กำแพงจักรวาลพวงพลันๆ อย่าให้ทันพระสงฆ์สวดพระอาถรรพ์วิเศษสูตร อันท้าว
 เวศสุวรรณไพศพมหาราช หากอาราธนาแต่สมเด็จพระสรรเพชญ์พุทธเจ้าไว้
 เพื่อจะให้ส่ำทับขบถุคตีปีศาจชาติฝูงยักษ์ คนธรรพกุมภถนาคนิกรสัตว์ โดยพระ
 สรรเพชญ์พุทธเจ้าบันทูลไว้ว่าดังนี้ ถ้าเสนามเจ้าเมืองประการใดให้แปลงตามชื่อ
 แลคณะกาแก้วจึงถามเทวดาด้วยพระคาถาดังนี้ เทวดาอาราธนาว่าดีคโยอาวูยัย
 บัณชิตย์รับปากว่า อวิดินทร์สถิตินันน์ ถามกัน ๓ ที่ รับกันคนละ ๓ ที่แลคณะ
 กาแก้วถามอีกแล้วว่า เทวियोอาวูยัย บัณชิตย์รับว่า อามาจ้งเทวियोสาปปริวาราพ
 ยัตต์เสก รับกันกับบัณชิตย์คนละ ๓ ที่อีกเล่าคณะกาแก้วจึงว่าพระคาถาเรียกเทวดา
 กำพุดตร์ให้มาช่วยกันขับผียักษ์ผีมิจลาทิวิน ดังนี้สืบไปเล่าว่า

เมตต์ยันท์วิสสุว เทวียันท์ปถมทรูปินีสสมหาสังฆยาวทั้งเสง มังคลสูตต์เต
 รัยัย คณสัชชชายนคณนาย สกลชัมภูทิเปกเอหิงปิงกัมพู อนุโมทนันตุ วยุต์ดัยเย พุท
 ธาทีวู รัตต์นัตต์เยหิปี ปวัตต์ดูลล์กัทท์ ทีปฐาฐปฐา ฐสปฐาฐวัททมาเน นานาทีหิ
 สักการัชชชนิดต์ สุจริตต์กิริยา วิหินียุตต์ดาทีวู ปิงกัมพูอนุโมทนันตุวยุต์ดัยเย อปีคเม
 จัตต์ดิยราชนิคัมม นิมันต์มมหาสวามินันท์มุสิกัก สัตต์ทิวสักกัมพูคัทธมหาสังฆยาวทั้ง
 เส วิเสยเยหิปี ปวัตต์ด้นันลัทท์ อาวาสทาน ปรัตต์ดัยทาน ตัมปูลทาน อัญชลิกัมมา
 สวามีจิกัมมาทีเยนชนิดต์ สุจริตต์กิริยา วิหินียุตต์ดาทีวู ปิงกัมพู อนุโมทนันตุวยุต์ดัย
 เย วรรณจินทรกฤษช วุฑ์ธาทีวู นวัคกรห ยังกรวันท์ทวิสินท์ อสิตยาทีวูสปีดวิสตินันท์
 ยัตต์ เทวดาวันท์ทวิสินท์ อินท์สัมพุนาทีวู อัญฐะวิสติมหายักษ์เสนา วันท์ทวิสินท์
 ทัญฐาพเทวดาเสนาปติ วันท์ทวิสินท์ อินท์รักษาทีวู อัสสมหาทีปปาด เทวดาวันท์ทวิ
 สินท์ วิสส์วาทิวู คณเทวดาวันท์ทวิสินท์ กุรูกักนาฏฐีสวร นารายนาทีวู มโหพา
 รัทธิเทวดา วันท์ทวิสินท์ จาคุมหาราชิกาทิวู เทวโลกโลกเทวดา วันท์ทวิสินท์
 ปรหม์ปาริสัชชาทีวู โสพัสส์พรหม์มเลหิ ปิงกัมพูอนุโมทนันตุวยุต์ดัยเย ตวัตต์เม
 สักกัถ์ล ชัมพูทีปเยหิ สิบลุโพธิพฤกษ์เมเจดีย์ปรัดต์มานครามันวิหาร นครกัถ์วานัน
 ท สิริสวินันท์ สาครอากาศ์สวิมานาทีสุ อทิตต์รหิตต์ร์วู เทวียันท์วันท์ทวิสินท์

เมหิปปิงกัมพู อนุโมทัศน์ดิยชุตตย์เย เมหิพนมมหาพุทฺธิ สวามิญญินันต์เตน อมณูญ์
 ยอสร์นคฤงฺกู พุทฺทศปวัตตคณาวิ ชักษณุตตเปตตปีสาจจาทีวิ อมณูญ์ญเกตต เอตต
 นาวิ วินนวรรณวิสินท เมลียลูปิงกัมพู อนุโมทัศน์ดิยชุตตย์เย สักกเทวราชชยงเคนิ
 โยตตเคนหิ ลังการักษาทีหิณฑายติ อูปัลลวัลณมา เทวียมหาราช ปธานนโกฏฐุ อติ
 สัมมณภิกษุณสัมมณกาฏฐุ เกษยาทีวิ เทวราชตรวัลณวิสินท เมลียลูปิงกัมพู อนุ
 โมทัศน์ดิยชุตตย์เย อมณูญ์ญ อสนททธรปวัตตคณาวิ อมณูสส อววาสสอนสาตตธร
 อววาทักษปรวิ รทมนนามเมกียันติ จัตติยราชชนิกัมม มหาเถรสวามี เกณกาสส
 อภิสสา ชริปเมโหทรูปที่รูกักรา สัมปิขณาหิณฑิว สารีรุกกขเวททนาวิสสนา มหา
 อิปปร ตูปีวิวัตตโน ปรัทษเมยชกโย ปรัทษรวิตตรนครวา สุกกกราตีสทิกททาหา
 ลินน หัตตักกลาปาตุทมา ครุเคนนตตุสุปินน นิमितตทาเทียนน เปยปีเนตตธรวิ
 สักกกลโลปรัทษรวินวาร โกฏฐุอารยวรา โรคยอยา สุริยาพิภททวทธีวทธี เนยยก
 เซยชุตตเคยเย เอเสฏ อววาทักษนโมทมน จาคูทิสสา ทิปปติทีวิ ทดรัฎฐุราชช
 วิรุพปักข วิรุปักข เวสสวัลณายันนา สัตตคตธรรมเทวีย มหาราชช ตรวันนนิเตน
 อนุปัตติเตนิน ภิกษุภิกษุณนัยยานทิว ๑ สิเววัลณ ปรัสตวเตนณถาน คมนสนนัญญเณ
 หิ อตเมยชรักษาวินาเนยปี นิสักกกลสัปปัตติคต วิธานปรพรุททธีพุทธี อภิวีสุทส
 นามมัยกัษ สัมพุททวาชไชตมัญญุ นวทรเสวิสัตตคตเทสิตตรวิ โกฏฐิตตสทสส จักก
 วาพวาสิว ชักษรักโย ริตต ครุทธรคณนททกัมภณท สิทธิวิชชาทรทินน ปวิสินท อวิ
 สัชชนิยวอชชอาฎานาฎิย ตริยสุตตรานต รัมมเทสนายวเมนาชกัษ เทสนาวรรหเส
 เอตตลวิ (๓ ท) ๑ มหาสัมชวหเส (๓ ท) ๑ วาปีรวาวุตตดานรเสกกพัณโณ
 สัปปิโพรทรวินโณ นรกัตตธรรมโณ มัญญุณมมราตริเยหิ สิตตพัณโณ อติชชุตต
 รุจจติสัมชิส (๓ ท)

จึงนำเอาทองคำไปฝังสวดแต่งบัด ๆ ละ ๓ ชั้น สำหรับพระธรรมจักร ๑, พระสมัญ ๑, ผ้าขาวยาว ๖ ศอกรองพระธรรมจักรผืนหนึ่ง รองพระสมัญผืนหนึ่ง ได้แก่พระสงฆ์คู่สวดพระสมัญแลพระธรรมจักร คู่สวดคณะกาแก้วสวดพระธรรมจักร ครั้นจบแล้วคู่สวดคณะกาชาตีสวดพระสมัญ ให้เทวดาฟังอีกเล่า ครั้นจบพระครูสมัญสูตรแล้ว คู่สวดคณะกาแก้วขึ้นสวดภาณยักษ์ฯ เอวัมเมสุดิ เอกัสมยั ภควา ราชคเหวิหริติ คิซัณญูปิพพะเต อถโขจัตตาโรมหารราชา ฯลฯ ไปหยุดเมื่อไปถึงวิปัสสิฯ แลเทวดาทั้ง ๔ บ่ายหน้ามาเฝ้าพระสงฆ์ฯ สวด กวตัสัพพะมังคล์ ฯลฯ สัพพะพุทธานุภาเวน สัพพะสัมมานุภาเวน สัพพะสังฆานุภาเวน ฯลฯ ภวันตุเตฯ แล้วบัณฑิตยเอากระบองเพ็ชร์อันเจียนไว้ส่งให้แก่เทวดารับเอากระบองเพ็ชร์ คำรามไล่ผีผุดออกจากพระราชวัง คณะกาแก้วตีระฆังวงเดือนเหม่งๆ พระสงฆ์ สวดวิปัสสิขึ้นเสียงคำรามคำรนปิบประเปรียงๆ ให้ยิงปืนใหญ่แลปืนน้อยห้องสนามแลประตูเมืองทั้ง ๔ ประตูได้ยิงเสียงระฆังทีใหญ่ให้ยิงปืนที่นั่นตราบเท่าถึงเพลารุ่ง เป็น ๓๒ ครั้ง แลจึ่งหว่าตีระฆังวงเดือนนั้น เมื่อถึงวิปัสสิสถมัตถ์ ๑, ปัจจารัตถ์สราชิโน ๑, ตัญญูเจวมานุสัสโส ๑, โยหิโกจิมาริสอมานุสัสโส ๑, ๔ ที่

ในภาณยักษ์นั้นตีระฆัง ๔ ครั้ง เมื่อสวดภาณพระนั้นตีระฆัง ๔ ครั้ง ยิงปืน ๔ ครั้ง เป็น ๘ ครั้ง แล้วคู่สวดคณะกาแก้วหยุดหนึ่งลง คณะกาชาตีสวดแต่ต้นไปอีกเล่า ถึงจึ่งหว่าตีระฆังปืนอาภูนาอีกเล่าเหมือนหนหลัง แลคณะกาเดิมให้ทำคูกกัน คณะการามให้ทำคูกกัน กะพอบเมื่อจะให้แตกแสงทองปน ณวันพุฒ แรม ๑๕ ค่ำ จึ่งเข้าแผ่นดินสงพระองค์แต่ตี ๑๑ ทุ่มทรงพระภูษาขาวเสด็จออกบูชาพระพุทธสิหิงค์ แล้วนั่งคอยเพลาครีนจะใกล้ย่ำรุ่งไปยืนใกล้กระโจมเทียนไชย ด้วยคณะกาแก้ว พระอาทิตย์แสงสว่างแล้วยังมิเห็นดวงก่อน จึ่งให้ประโคนพิน พาทย์ฆ้องไชยเตรสังข์พร้อมแล้ว เจ้าแผ่นดินสวดพระคาถาดับเทียนไชยว่า สัพพะโรควินิมุตโต สัพพะสันตปาวัชชีโต สัพพะเวรมติกกัณโธ นิพพุโตจตุวักว (๓ ที่) คณะกาแก้วว่าไปด้วย แลใบพลูซึ่งดีๆ ๕ ใบชุบน้ำพระพุทธรมนต์ แล้วรวบไล่เทียนเข้าดับอย่าให้มีควันได้ ดับเทียนสนิทแล้วยืนพลูอันดับเทียนไชยให้คณะกาแก้ว เอาไปถวายพระพุทธสิหิงค์แล้วนั่งลง สังฆการีอาราธนาศีล ๘ ทรงศีล ๘ แล้วพระสงฆ์สวดถวายพรพระเจ้า แล้วถวายเงินทักษิณานุชาแก่ราชาคณะแลพระสงฆ์ซึ่งสวดทั้งสามวัน เป็นเงิน ๗ ตำลึง ๒ บาท จึ่งล่องตามประเวณีเถิด

พิธีตรุษที่เป็นประเพณีราชภูริก็มีกระทำกันอยู่ทั่วไปในสมัยนั้น เพียงแต่ไม่ได้มีขั้นตอนของพิธีกรรมยุ่งยากอย่างของหลวง โดยทั่วไปแล้วก็จะมีการทำบุญเลี้ยงพระกันในวันแรม ๑๓ ค่ำ ๑๔ ค่ำ และ ๑๕ ค่ำ เดือนสี่ เมื่อกลับจากวัดแล้วก็จะมีกรพบปะเยี่ยมเยียนกันทั้งได้มีการเล่นกีฬาพื้นบ้านเพื่อสังสรรค์กันด้วย เช่น เล่นสะบ้า ทอยหลุม ทอยกอง อีลื้อ ตะกร้อ หัวล้านชนกัน ชักเย่อและชนวัว เป็นต้น นอกจากนั้นก็จัดให้มีมหรสพและการละเล่นต่างๆ เพื่อความรื่นเริงบันเทิงใจ เช่น หนังตะลุง มโนห์รา ชกมวย เพลงบอก เป็ดบท ฯลฯ

พิธีตรุษสำหรับเมืองนครศรีธรรมราชนั้นได้กระทำกันครั้งหลังสุดในสมัยที่พระยาสุนทรราชูภิก (หมี ณ ถลาง) เป็นผู้ว่าราชการเมืองประมาณราวปี พ.ศ. ๒๔๔๗ - ๒๔๔๘ ต่อจากนั้นก็ได้เลิกสร้างและสาบสูญไปทั้งพิธีหลวงและพิธีราชภูริ ในปัจจุบันจะมีอยู่บ้างที่เป็นพิธีราชภูริในท้องถิ่นบางแห่งของภาคใต้ คือที่อำเภอท่าแซะ อำเภอปะทิว จังหวัดชุมพร อำเภอกระบุรี จังหวัดระนอง และอำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เป็นต้น

การที่พิธีตรุษอันเป็นประเพณีประจำเดือนสี่ได้สาบสูญไปเช่นนี้ น่าจะเป็นเพราะพิธีนี้มีขั้นตอนและรายละเอียดตลอดจนแนวปฏิบัติที่เคร่งครัด โดยเฉพาะเน้นความขลังและความศักดิ์สิทธิ์มากเกินไป จนคนรุ่นต่อมาไม่สามารถสืบทอดแนวคิดและพิธีกรรมได้ประการหนึ่ง ดังที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงกล่าวไว้ในหนังสือพระราชพิธีสิบสองเดือนของพระองค์ท่านว่า “บรรดาพระราชพิธีทั้งปวง ซึ่งเนื่องด้วยพระพุทธศาสนาแล้ว พิธีสัมพัจฉรฉินท์นี้อยู่ข้างกาหลและวุ่นวายมากกว่าทุกพิธี”

อีกประการหนึ่ง เพราะตรุษกับสงกรานต์อยู่ในระยะเวลาที่กระชั้นกันมาก ต้องกระทำหรือประกอบพิธีทั้งสองดังกล่าวถึงสองครั้งสองหนในระยะเวลาที่ใกล้เคียงกัน ประกอบกับพิธีกรรมในพิธีสงกรานต์ก็ไม่ได้มีพิธี ริดองยุ่งยากซับซ้อนเหมือนพิธีตรุษ คนรุ่นหลังจึงรับได้ง่ายกว่า เลยถือเอาประเพณีสงกรานต์ซึ่งเป็นประเพณีประจำเดือนห้ามากระทำแทนประเพณีตรุษไปโดยปริยายด้วยประการฉะนี้ แต่ก็ยังดีที่ยังนึกคิดถึงประเพณีเก่าอยู่บ้าง โดยได้นำเอาคำว่า “ตรุษ” วางไว้ข้างหน้าคำว่า “สงกรานต์” เป็นคำประสมว่า “ตรุษสงกรานต์” อย่างในปัจจุบันนี้

๖

บรรณานุกรม

- จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระราชพิธีสิบสองเดือน, พิมพ์ครั้งที่ ๑๔, พระนคร : ศิลปาบรรณาคาร, ๒๕๕๖.
- เปลื้อง ณ นคร, พจนานุกรมฉบับทันสมัย เล่ม ๑, กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๑๖.
- พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน, พ.ศ. ๒๕๒๕, พิมพ์ครั้งที่ ๔, กรุงเทพมหานคร : อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๓๑.
- วิเชียร ณ นคร และคนอื่น, นครศรีธรรมราช, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์อักษรสัมพันธ์, ๒๕๒๑.
- สมมตอมรพันธ์ฯ, พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระ, ประกาศพระราชพิธี เล่ม ๑ สำหรับพระราชพิธีประจำปี, ม.ป.ท. : โรงพิมพ์ไทย, ๒๔๕๘.
- อรุณินทร์ วิริยะบูรณะ, ประเพณีไทย ฉบับพระมหาราชครู (ฉบับปรับปรุงใหม่), กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ประจักษ์วิทยา, ๒๕๒๕.